Tevessül Hakkındaki Hadîslerin Tahriçleri – 16. Bölüm

7. HADİS

İmâm Hafız Dârimî (v. 255/869), **Sünen**'inde "Allah'ın, Peygamberimiz'e vefatından sonra verdikleri" başlığıyla açmış olduğu babta şöyle demiştir: "**Ebû Nûman**, **Said b. Zeyd**'ten, o, **Amr b. Mâlik en-Nekri**'den, o da **Ebû'l-Cevza Evs b. Abdullah**'tan şunu rivâyet etmiştir:

قحط أهل المدينة قحطا شديدا فشكوا إلى عائشة رضى الله عنها فقالت: انظروا إلى قبر رسول الله صلى الله عليه وسلم فاجعلوا منه كوة إلى السماء حتى لا يكون بينه وبين السماء سقف ففعلوا فمطروا حتى نبت العشب وسمنت الإبل حتى تفتقت من الشحم.

"Bir ara Medine'ye çok şiddetli bir kıtlık isabet etmişti. Herkes durumdan, Hazreti Âişe'ye şikâyetçi olmuşlardı. Bunun üzerine Hazreti Âişe: "Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem'in kabrine gidin ve gökyüzü ile arasında bir engel kalmayacak şekilde çatısına bir pencere açın" diye tâlimat vermişti. Gidip aynen dediğini yaptık. Akabinde otlar yetişip, hayvanlar semizleşinceye kadar yağmur yağmıştı.[1]

Elbanî, bu rivayetin zayıf olmasına üç gerekçe getirir. Bakalım getirdiği gerekçeler ne kadar tutarlı?! (İsraf etmemek adına sadece bu hadisin tahricine gireceğiz ki, nasıl da hadisleri zayi ettikleri görülsün…)

İTİRAZ

Elbanî'nin 1. Gerekçesi

Ravilerden Said b. Zeyd'de zayıflık vardır. **İbn Hacer** "**Takrib**"de onun hakkında; "Sadûktur, vehimleri vardır" derken, **Zehebî** "**Mizan**"da; "**Yahya b. Said** onun hakkında zayıf dedi, **Sa'di**; "huccet değildir, hadisini zayıf sayarlar", **Nesaî**; "O kavi değildir", **Ahmed b. Hanbel** ; "onda beis yoktur" dedi. **Yahya b. Said**, onu makbul görmezdi" der.

CEVAP

Bana reddiye yazanlar **Said b. Zeyd** hakkında reddiyelerinde şöyle dediler: "Eserin ravilerinin bir diğeri olan Said b. Zeyd'de de zayıflık vardır."

Dikkat edin bizim aşağıda Said b. Zeyd hakkında verdiğimiz yazdığımız hiçbir bilgiyi yazmadan ve verdiğimiz o bilgileri tek tek cevaplamayıp çürütmeden yalnızca "Eserin ravilerinin bir diğeri olan Said b. Zeyd'de de zayıflık vardır" diyerek doğru bilgileri insanlardan gizleyerek yanlış ve eksik bilgi vermeleri sizce reddiye olmuş oluyormu. İşte bunlar böyle. Şimdi Said b. Zeyd hakkında gerçek bilgileri size sununca sika bir ravi olduğunu ve onların bu bilgileri insanlardan nasıl gizlediklerine şahit olacaksınız.

Elbanî, Said b.Zeyd'i zayıf bir ravi olduğu fikrinde olanları söz konusu ederken, onun sika olduğunu ifade eden hadisçileri adeta bu hadiste görmezden gelmiştir.

Saîd b. Zeyd'i **İbn Hacer**'in tespitine göre, onu "güvenilir", "sadûk", "hafız" gören İmamlara:

Buharî, (**et-Tarihu'l-Kebir**, III. 472), **İmam İcli** (**Tarihu's-Sikât** s;184), **Ebû Cafer ed-Darimî**, **Ahmed b. Hanbel**, **Ebû Züra**, **İbn Hibbân**, **İbn Sa'd** ve başkaları. Kim o başkaları? Mesela Selefi görüşü üzere olduğunu iddia edenlerin sandığı gibi **İbn Main** onu zayıf değil, bizzat kendi eserinde **Said b. Zeyd**'i sika görmüştür. [2]

Bu açık beyan karşısında **Ukaylî**'nin (v. 323/934) İbn Maîn onun hakkında "zayıftır" dediğine dair naklettiği bilgi, [3] doğru olmasa gerekir. Eseri tahkik ederek neşreden **Kal'acî** da dip notta, **Saîd b. Zeyd**'in sika olduğunu, Nesaî dışındaki "**Kütüb-i Sitte**" müelliflerinin onun hadisleri tahriç ettiklerini söyler.

Elbanî, bu rivayetin zayıflatmak için üç gerekçeden biri ravilerden **Said b. Zeyd**'de zayıftır iddiası idi. Elbanî bu hadiste zayıf dediği **Said b. Zeyd**'in bulunduğu başka bir hadiste Said b. Zeyd'in hakkında şunları söylemiştir:

"Hadisin isnadı hasendir. Ravilerinden hepsi de güvenilirdir. Said b. Zeyd hakkında söz söylenmiştir. Ama bu, onun hadisini hasen derecesinden aşağı düşürmez. **İbnü'l-Kayyim** de hadisin isnadının ceyyid olduğunu söylemiştir." [4]

Dolayısıyla Elbanî, Said b. Zeyd bu hadiste zayıf delil olmaz deyip başka hadiste delil olur demesiyle kendi iddiasını kendi çürüttüğünden dolayı bu hadisteki Said b. Zeyd delildir.

Elbânî bilerek veya bilmeyerek kendisiyle çelişmektedir. Bir râviyi bir hadiste delil olmaz diyeceksin, başka hadiste delil olur diyeceksin. Şüphesiz bu, ilmî zihniyet ve akademik nezaketle bağdaşmayan bir tutumdur.

Hal böyleyken, bu tespitlerimizde gösteriyor ki, Elbânî'nin râvîlere ilişkin verdiği bilgi ve yaptığı değerlendirme, bir yerde bahis konusu râvînin rivâyetinin muhtevasıyla alâkalıdır.

O, kendi meşrebine, zihin ve fikir dünyasına aykırı bulduğu rivâyetleri, özellikle senet bakımından bir şekilde çürütmeye çalışırken, sahip olduğu zihniyetle mutabakat arz eden rivâyetleri ise, bazen -senedinde bir başka yerde zayıf olduğunu söyleyerek tenkit ettiği râvî olsa bile- kabul edebilmektedir. Böylelikle Elbânî, bilerek veya bilmeyerek kendisiyle çeliş-mektedir. Şüphesiz bu, ilmî zihniyet ve akademik nezaketle bağdaşmayan bir tutumdur.

Elbânî'nin bu tek çelişkisi deyil geride geçen Elbânî'nin Çelişkileri konusuna bakarsanız yüzlerce kendisiyle çelişen sözlerini bulucaksınız. Bundan dolayı ve Elbânî **Said b.Zeyd**'in "güvenilir", "sadûk", "hafız" gören sika olduğunu ifade eden İmamları hadisçileri adeta -bu hadiste- görmezden gelmesinden dolayı Elbânî'nin bu ve başka bir hadise raviye zayıftır demesine

itibar edilmez.

Senetteki diğer isimlerden Ebû'l-Cevza'nın asıl adı Evs b. Abdullah er-Ribî olup, Buharî ve Müslim'in güvenilir ravilerindendir. Bu "**lâ be'se bih**" (beis yok, güvenilir) bir senettir. Hatta bize göre "ceyyid" bir rivayettir. Ulema bunlardan daha düşük seviyede bir çok ravinin rivayetini bile, farklı meselelerde delil olarak kullanmıştır.

İTİRAZ

Elbanî'nin 2. Gerekçesi

Bu mevkuf bir haberdir. Aişe (radıyallahu anhâ)'nin sözüdür. Şayet sahih olsaydı bile, hüccet olamazdı. Zira onun bazı sahabîlerin -hata ve isabetin imkân dâhilinde olduğu- ictihadi görüşlerinden olması muhtemeldir. O görüşler bizi bağlamaz, biz onlarla amel etmek mecburiyetinde değiliz.

CEVAP

Evet Hazreti Aişe, âlim ve fakih sahabelerden biri olmasına rağmen, bu olay diğer büyük Sahabelerin önüne gerçekleşmesine rağmen, Aişe validemizin hata etmesi imkan dâhilindedir. Ama bir şey iyi bilinmesi gerekir ki, onlar tevhidi sizden daha iyi biliyorlardı.

Milleti küfür ve sapkınlıkla itham edenlere bakacak olsak, Hazret-i Aişe'nin bu hareketinin bidat ve şirk olarak kabul etmek garekecektir ki; bu asla mükün değildir. Ne **Hazret-i Aişe**, ne de bu hadiseye şahit olan Sahabeler, ne de bu rivayeti -hâşâ- duvara çalmayıp, eserlerine alıp kabul eden âlimler, bidati ve şirki bilmeyen insanlar değildiler.

Bu kıssa şirk iddiasında bulunaları susturmakta vefat etmiş olmasına rağmen, Peygamberimiz'in ümmetine ihtimam gösterdiğini ispatlamaktadır. Hazreti Aişe, bu hareketini boşa yapmıyordu. O gayet iyi bilmekteydi ki, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve selem)'de, yanındaki iki arkadaşı da, kabirlerinin yanına gelenin kim olduğunu bilmekteydiler. Hazreti Aişe der ki:

"Ben Allah Resûlünün ve babamın meftun olduğu evime ne zaman girecek olsam, örtümü rahaça çıkarırdım. Zira biri benim eşim diğeri de babamdı. Ama Ömer oraya defnedilince, Allah'a yemin olsun ki, ondan utancımdan evime girince örtümü açamaz oldum. [5]

Elbani'nin 3. Gerekçesi

Arîm diye bilinen **Ebû'n-Nu'man Muhammed b. el-Fadl** güvenilir bir ravi olsa da, ömrünün sonunda ihtilata uğramıştır. Bu haberi **Darimî**'nin ihtilat öncesi mi, sonrası mı, **Arîm**'den dinlediği bilinmemektedir." [6]

CEVAP

Hadisin senedinde adı geçen **Ebû Nu'man**, "Arim" lakaplı **Muhammad b. Fazl** olup, Buhârî'nin hocalarındandır. Hafız, "Takrib" adlı eserinde onun için: Sika/güvenilirdir. Fakat ömrünün sonlarına doğru bu hali değişmiştir" demektedir.

Hâfız'ın onun hakkında söyledikleri, onun güvenilirliğine bir zarar vermeyip, rivâyetlerinde bir sorun teşkil etmez. Zira **Dârakutnî** onun hakkında şunları söylemiştir. "Buhârî ondan yüzden fazla hadis rivâyet etmiştir. Onun halinin karışmasından sonra ise, ondan bir rivâyet alınmamıştır." Dârakutnî, bu hususta açıklama yapabilecek en güvenilir kimselerdendir.

İbnu's-Salah; Buharî ve **Zühlî** gibi muhaddislerin, Arîm'den aldıkları rivayetlerin ihtilattan öncesine aid olması gerektiğini laydetmektedir.[7] **Hafız Irakî**'de; Müslim'in, **Darimî** vasıtasıyla Arîm'den aldığı rivayetlerin ihtlattan önce gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bu da bilindikten sonra, Arimi'yi en sert eleştiren **İbn Hibbân**'dır.

Zehebî, **İbn Hibbân**'ın; "Arîm, ömrünün sonunda ihtilata uğradı ve ne rivayet ettiğini bilmeyecek kadar tegayyüre maruz kaldı. Bundan dolayı da, rivayetleri içinde çok sayıda münker hadis vardır…" şeklindeki sözlerini şöyle reddeder: "İbn Hibbân, ravi Arîm için hiçbir münker hadis göstere-memiştir. Peki, nerede kaldı onun iddiası?!" [8]

Zehebî, **Ruvvatü's-Sükati'l-Mutekellim**'de der ki: "Arîm güvenilirdir, hüccettir. Sonradan ihtilata uğradı ise de, bunda zarar yoktur. Zira ihtilat-tan sonra söyledikleri bilinmiştir." [9] Darakutnî ise: "Arîm'in ihtilatından sonra münker bir hadisi ortaya çıkmamıştır, o güvenilir bir ravidir" şeklinde yaptığı değerlendirme de, onun hemen tenkit edilecek bir muhaddis olma-dığıdır. [10]

el-A'laî de, İbn Hibbân'ın, Arîm hakkındaki sözlerine şöyle itiraz eder; "…Bu haddi aşmak ve aşırı gitmektir! Buharî, **Ahmed b. Hanbel**, **Abd b. Humeyd** ve birçok insan **Arim**'den hadis rivayet etmiş, Müslim onunla huccet getirmiştir. Darakutnî'nin; "İhtilatından sonra Arîm'in münker hadisi çıkmamıştır. O güvenilirdir" demesi, İbn Hibbân'ın sözünü reddetmektedir." [11]

Kaldı ki Elbanî, hakkında ihtilaf edilen (muhtelifun fih) bir ravinin bulunduğu bir hadis için: "Hasen olması muhtemeldir' diyebilmektedir. [12]

Sonuç olarak bu rivayete itiraz eden Elbanî'nin gerekçelerinin yetersizliği anlaşılmakla beraber, bu hadisle amel etmeye engel olacak bir sonuç çıkarmak, pek de ilmi olmasa gerekir. Ciddi hadis çalışmaları olan Elbanî'nin hadislerden yola çıkarak, kadına altını haram etmesi, itikâfı üç mescitle sınırlandırması gibi, onlarca konuda vardığı sonuçta nasıl yanıldıysa, bu da onlardan olmalıdır, Allah-u â'lem…

Burada da bir kaç tenbîh yapacağız:

Birinci Tenbîh: Müminler yağmuru Mevlâ'dan beklerlerken, bu işi, yağmurun yağmasına bir sebep yaptılar; bununla tevessül ettiler; bunu Allah (Celle Celalühü)'ın rahmetine vâsıta yaptılar; öyle değil mi?

İkinci Tenbîh: Kimi, sıkıntıya düştüklerinde, Allah (Celle Celâlu-hû)'a değil de, Kabr-i Şerîf'e yönelmekle suçlayacaksınız? Hazreti Aişe (Radıyallahu anh)'yi mı yahud Medînelileri mi

Üçüncü Tenbîh: Bu rivâyeti yapan İmâm Dârimî, acaba sizin kadar bilemedi mi? Ya şu rivâyeti -hâşâ- duvara çalmayan diğer İslâm âlimlerine ne

diyeceksiniz?!… Yoksa Kabirperest mi diyeceksiniz?

Ali el-Kârî (v. 1014/1605) de, kabrin semâya doğru açılmasının sebebini, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve selem) ile ziyadesiyle istişfâ (ve teves-süle) bağlayan görüşe dikkat çekmektedir. Kabrin açılmasını da o, kabirinin tam karşısında Resûl-i Ekrem'in hücre-i saâdetinin tavanından müteaddit menfezlerin gerçekleştirilmesi şeklinde açıklamaktadır. [13]

Hafız b. Hacer "**Takrib**"de, hadisin râvîlerinden **Ebû Said Zeyd** ve **Amr b. Mâlik** için "Güvenilir ama vehimlidir" ifâdelerini kullanmıştır.

Hadis âlimleri, İbn Hacer'in "güvenilir ama vehimli" ifadesinin, râvînin zayıf değil de, güvenilir ve sika olduğuna delalet eden ifâdelerden olduğunu belirtmişlerdir. "**Tedribü'r-Râvî**" de böyle zikredilmiştir.

Senetteki diğer isimlerden **Ebû'l-Cevza**'nın asıl adı **Evs b. Abdullah er-Ribî** olup, Buhârî ve Müslim'in güvenilir râvîlerindendir. Bu "lâ be'se bih" bir senettir. Hatta bize göre "ceyyid" bir rivâyettir. Ulema, bunlardan daha düşük seviyede birçok râvînin rivâyetini bile, farklı meselelerde delil olarak kullanmışlardır.

Bazıları bu rivâyetin Hazreti Âişe (radıyallâhu anhâ)'ye kadar gelen, ama Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve selem)'e dayanan bir senedi olmayan "mevkûf" bir rivâyet olduğunu iddia etmişlerdir. Bu rivâyette anlatılanlar, Hazreti Âişe (radıyallâhu anhâ)'nin kendi görüşü olsa bile, Hazreti Âişe radıyallâhu anhâ'nın âlim olduğu bilinmektedir. Üstelik bu amel, sahâbenin diğer büyük âlimleri önünde gerçekleşmiştir.

Bu kıssa, vefat etmiş olmasına rağmen, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve selem)'in ümmetine ihtimâm gösterdiğini ispatlamaktadır.

Hazreti Âişe'nin şöyle söylediği rivâyet edilmiştir: "Ben Allah Resûlü'nün ve babamın metfun olduğu evime ne zaman girecek olsam, örtümü rahatça çıkarırdım. Zira biri benim eşim, diğeri de babamdı. Ama **Ömer** oraya defnedilince, Allah'a yemin olsun ki, ondan utancımdan evime girince, örtümü açamaz oldum. [14]

Hazreti Âişe, bu hareketini boşu boşuna yapmıyordu. O gâyet iyi bilmekte idi ki, Allah Resülü (sallallahu aleyhi ve selem)'de yanındaki iki arkadaşı da, kabirlerinin yanına gelenlerin kim olduğunu bilmekteydi.

Not: Bu hadisin tahriçi Hüseyin Avni Hocaefendi'den alınmıştır.

---

[1] Dârimî "Mukaddime" 15, (no: 92, 1/47).

İbnü'l-Cevzî, el-Vefa (1534); Darimî, es-Sünen I, 56; Suyutî, Hasâis, II, 280; Nebhanî, Huccetullah, s.1090; Zürkanî, Şerhu'l-Mevahib, VIII, 801; Zübeydî, Tacu'l-Arus, XIII, 388; İbn Esir, en-Nihâye, III, 409; Behcetü'l-Mehafil, II, 129; Aliyyu'l-Karî, Mirkat, X, 290; Mişkatu'l-Mesabih, (5950);

Mevahibu’l-Leduniye, II, 365; Cem’ü’l-Fevaid, (2086); Şevahidu’l-Hak, s.160; İbn Teymiye, Ziyaretu’l-Kubur, s. 32; İbn Merzuk, Berâatu’l-Eşarî, s. 357; Gımarî, İrgam, s. 24; İsmail b. Mahfuz, Mesaf, s. 187; Elbanî, Tevessul, s.178.

[2] İbn Main, Tarih, II.199-Zehebî, Kaif I. 361

[3] bkz: Duafâ, II, 105, 106

[4] Elbanî, İrvau’l-Galil, V, 338.

[5] Mecmeu’z-Zevaid, VII, 26; Hakim, el-Müstedrek, IV, 7. rivayet etmiş Buharî ve Müslim’in şartlarına göre sahihtir demiştir.

[6] Elbanî, Tevessul, s. 140-141, Tercemesi s. 178-179.

[7] İbn Salah, Ulumu’l-Hadis, s. 356.

[8]Zehebî, Mizan, VI, 298; Leknevî, er-Re’fu ve’t-Tekmil, s. 279.

[9] Zehebî, Ruvvatu’s-Sukati’l-Mutekellim, I, 162.

[10] Zehebî, Mizan, VI, 298; Tehzibu’t-Tehzib, IX, 358; Kitabu’l-Muhtelitin, I, 117; Zehebî, Tezkiratu’l-Huffaz, I, 301; Ebû Abdullah es-Salihî, et-Tabâkat, II, 35.

[11] el-Alaî, Kitabu’l-Muhtelitin, I, 117.

[12]Silsiletü’l-Ehadisi’s-Sahiha, IV, 354. senedi hakkında ihtilaf edilen İsa b. Cariye’nin bulunduğu hadis için aynı ifadeyi kulanır.

[13] Bu Hadisin tahrici Hüseyin Avni Hocaefendinin Guraba Dergisinden alınmıştır.

[14] Mecmau’z-Zevâid, VII, 26; Hâkim, el-Müstedrek, IV, 7. rivâyet etmiş Buhârî ve Müslim’in şartlarına göre sahihtir, demiştir.